สังคมวิทยาเบื้องต้น
Introduction to Sociology

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา

ณวิญ เสริฐผล

2564

สังคมวิทยาเบื้องต้น

Introduction to Sociology

ณวิญ เสริฐผล

□□□□□□□□□□□□□□□□□□ □.□□□□ □□□□□□□.indd 1 9/6/2564 13:47:09

สังคมวิทยาเบื้องต้น

Introduction to Sociology

ณวิญ เสริฐผล

ราคา **350** บาท

พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ. 2564 จำนวน 200 เล่ม

หนังสือเล่มนี้สงวนสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พุทธศักราช 2558
ห้ามผู้ใดพิมพ์ซ้ำ ลอกเลียน ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้
ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data
ณวิญ เสริฐผล.
สังคมวิทยาเบื้องต้น (Introduction to Sociology).--กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2564.
224 หน้า.
1. สังคมวิทยา. I. ชื่อเรื่อง.

301
ISBN 978-616-582-552-8

พิมพ์ที่ โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์
113/13 ซอยวัดสุวรรณคีรี ถนนบรมราชชนนี
แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร 10700

คำนำ

หนังสือสังคมวิทยาเล่มนี้ผู้เขียนตั้งใจเขียนขึ้นมาเพื่อเป็นสื่อในการเรียนการสอนสำหรับนิสิตคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาโดยเฉพาะ เนื่องจากมีนิสิตชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่ต้องเรียนวิชาพื้นฐาน (GE) ด้านสังคมวิทยาโดยตรง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เป็นความรู้พื้นฐาน (basic knowledge) ด้านสังคมวิทยาโดยตรง จึงมีความเหมาะสมกับบุคคลทั่วไป ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะนิสิตคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา หรือเฉพาะในกลุ่มของนิสิต นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่ยังเหมาะสมกับบุคคลทั่วไปที่สนใจและเริ่มศึกษาสังคมวิทยาอย่างจริงจัง เพราะหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายหลักการเบื้องต้นของสังคมวิทยาและยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพ เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จึงประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎี ตลอดถึงตัวอย่าง ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุผลของพฤติกรรมทางสังคมของคนในสังคมอย่างถูกต้อง เพราะสังคมวิทยา เป็นการศึกษาโลกทางสังคม คือ ทำให้เราเข้าใจคนอื่นและตัวเราเอง เช่น เข้าใจว่า คนอื่นหรือเราคิดอย่างไร คนอื่นหรือเราทำอย่างไร ทำไมคนอื่นหรือเราจึงคิดแบบนั้น และทำไมคนอื่นหรือเราจึงทำแบบนั้น ซึ่งการเข้าใจเหตุผลในลักษณะดังกล่าวย่อมสามารถทำให้เรามีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น สังคมวิทยาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในสมัยปัจจุบันที่สังคมมีขนาดใหญ่ขึ้น แต่มีหน่วยทางสังคมที่เล็กลงและมีลักษณะเฉพาะ หลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ในสังคมมีแบบแผนเชิงพฤติกรรมแยกย่อยลงไปตามลักษณะของกลุ่มเฉพาะมากขึ้น ดังนั้น แบบแผนเชิงพฤติกรรมของคนในสังคมจึงเป็นสิ่งท้าทายของมนุษยชาติที่จะอยู่ร่วมกันตลอดไป

สังคมวิทยาจึงเป็นวิชาที่ถูกนำมาอธิบายเพื่อความเข้าใจของการใช้ชีวิตประจำวันทุกบริบทของสังคม ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มใดก็ตาม เช่น ในสถาบันครอบครัวที่มีพ่อแม่ พี่น้องและญาติ กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย กลุ่มเพื่อนในที่ทำงาน ตลอดถึงกลุ่มคนที่เราต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในโอกาสต่าง ๆ เราย่อมใช้ความรู้ด้านสังคมวิทยาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสังคมวิทยาช่วยให้เราสามารถปฏิสัมพันธ์กับคนเหล่านั้นภายใต้บทบาทและหน้าที่ของเราและของคนอื่นอย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษาสังคมวิทยา จึงช่วยให้เราเข้าใจ “โลกทัศน์ทางสังคม” ของคนอื่นในแง่มุมต่าง ๆ และในแต่ละช่วงเวลาตลอดถึงทำให้รู้จักเขาและรู้จักเรา หรือที่นักสังคมวิทยาส่วนมากเรียกว่า “การเข้าใจโลกทางสังคม” (social world) และ“การเข้าใจตัวของเราเอง” (ourselves)

.indd 3 9/6/2564 13:47:10

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนหวังว่า หนังสือเล่มนี้จะเกิดประโยชน์ทั้งต่อนิสิตที่ยังศึกษาอยู่และประชาชนทั่วไปที่สนใจศึกษาสังคมวิทยาไม่มากก็น้อย และหากผู้อ่านพบว่า หนังสือเล่มนี้มีความผิดพลาดประการใด และควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ผู้เขียนยินดีและขอน้อมรับฟังที่จะนำข้อเสนอนั้นมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป

ท้ายที่สุด หนังสือเล่มนี้คงเกิดขึ้นได้ยาก หากปราศจากการส่งเสริม และสนับสนุนของคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัดอยู่ ตลอดถึงการให้คำแนะนำในการเขียนหนังสือเล่มนี้ของผู้ทรงคุณวุฒิและคณบดีคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ คือ รศ.พรรณยุพา นพรัก หรืออาจารย์แม่ ซึ่งเป็นที่รักและเคารพของผู้เขียนและบุคลากรในคณะทุกคน ซึ่งท่านได้คอยถามไถ่และผลักดันให้ผู้เขียนตลอดถึงคณาจารย์ในคณะได้เขียนผลงานวิชาการตลอดเวลา และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกจำนวน 6 ท่าน ที่ได้อ่านฉบับร่างของหนังสือเล่มนี้แล้วได้ให้คำแนะนำในการพัฒนาจนกลายมาเป็นหนังสือเล่มนี้อย่างสมบูรณ์ คือ รศ.ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข รศ.ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว รศ.ดร.สุทธิชัย ยังสุข รศ.ดร.วัลลภัช สุขสวัสดิ์ รศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง และ รศ.ดร.มนตรา พงษ์นิล ซึ่ง 4 ท่านแรกเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก และ 2 ท่านหลังเป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ซึ่งทั้งสองท่านเป็นทั้งเพื่อนร่วมงานและพี่เลี้ยงที่ให้คำแนะนำในการพัฒนาหนังสือตลอดถึงแนะนำโรงพิมพ์ ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอขอบพระคุณคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อาจารย์แม่และผู้ทรงทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอย่างสุดซึ้ง และสุดท้ายจริง ๆ ต้องขอบคุณน้องที่ออกแบบปกที่สวยงาม คือ นายวิทวัส ประเสริฐศักดิ์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

ณวิญ เสริฐผล

.indd 4 9/6/2564 13:47:10

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	**ก**
สารบัญ	**ค**
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา	**1**
1. บทนำ	1
2. ความหมายของสังคมวิทยา	2
3. พัฒนาการของสังคมวิทยา	4
4. องค์ประกอบสำคัญของสังคมวิทยา	8
5. แนวคิดสำคัญของสังคมวิทยา	10
6. สังคมวิทยาในฐานะเป็นสาขาวิชาหนึ่ง	13
6.1 ลักษณะทั่วไปของสังคมวิทยา	13
6.2 ลักษณะเฉพาะของสังคมวิทยา	15
7. มุมมองทางสังคมวิทยา	16
8. ความแตกต่างระหว่างวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและสังคมวิทยา	20
9. ประโยชน์และคุณค่าของสังคมวิทยา	22
10. บทสรุป	25
บทที่ 2 ทฤษฎีสังคมวิทยาและนักคิดคนสำคัญ	**26**
1. บทนำ	26
2. ความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยา	26
2.1 ความหมายของทฤษฎีโดยทั่วไป	27
2.2 ความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยา	27

.indd 5 9/6/2564 13:47:10

3. ประเภทของทฤษฎีสังคมวิทยา 28
4. ทฤษฎีสังคมวิทยาที่สำคัญ 30
4.1 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม 30
4.2 ทฤษฎีความขัดแย้ง 36
4.3 ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ 44
4.4 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมหรือทฤษฎีปริวรรต 51
5. สรุป 55

บทที่ 3 วัฒนธรรม 56
1. บทนำ 56
2. ความหมายของวัฒนธรรม 56
3. องค์ประกอบของวัฒนธรรม 58
3.1 สัญลักษณ์ 58
3.2 ภาษา 59
3.3 ค่านิยม 60
3.4 บรรทัดฐาน 62
3.5 ความเชื่อ 62
3.6 ความรู้ 63
3.7 พฤติกรรม 64
3.8 วัตถุและสิ่งประดิษฐ์ 64
4. ลักษณะของวัฒนธรรม 65
5. ประเภทของวัฒนธรรม 67
6. ปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมแตกต่างกัน 70
7. ความสำคัญของวัฒนธรรม 71
8. ระดับของวัฒนธรรม 73

.indd 6 9/6/2564 13:47:10

8.1 วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมรอง 73
8.2 วัฒนธรรมของชาติ 73
8.3 วัฒนธรรมสากล 74
9. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม 75
9.1 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม 75
9.2 ความล้าหลังทางวัฒนธรรม 76
9.3 ช่องว่างทางวัฒนธรรม 76
9.4 การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม 77
9.5 วัฒนธรรมสมัยนิยม 78
9.6 อัตนิยมทางวัฒนธรรม 78
9.7 วัฒนธรรมต้าน 80
10. สรุป 80

บทที่ 4 พฤติกรรมเบี่ยงเบน 82
1. บทนำ 82
2. ความหมายของพฤติกรรมเบี่ยงเบน 82
3. ลักษณะของพฤติกรรมเบี่ยงเบน 84
4. หน้าที่ของพฤติกรรมเบี่ยงเบน 86
5. ประเภทของพฤติกรรมเบี่ยงเบน 88
6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบน 91
7. สาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบน 93
8. สรุป 95

□□□□□□□□□□□□□□□□□□ □.□□□□ □□□□□□□.indd 7 9/6/2564 13:47:10

บทที่ 5 การขัดเกลาทางสังคม **96**

1. บทนำ 96

2. ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม 96

3. ความจำเป็นของการขัดเกลาทางสังคม 97

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขัดเกลาทางสังคม 100

5. ประเภทของการขัดเกลาทางสังคม 101

6. ตัวแทนของการขัดเกลาทางสังคม 102

6.1 ครอบครัว 102

6.2 โรงเรียน 103

6.3 กลุ่มเพื่อน 104

6.4 สื่อมวลชน 105

6.5 สถานที่ทำงาน 106

6.6 ศาสนา 107

7. จุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม 108

8. รูปแบบการขัดเกลาทางสังคม 109

9. กระบวนการขัดเกลาทางสังคม 111

10. สรุป 112

บทที่ 6 กลุ่มทางสังคม **114**

1. บทนำ 114

2. ความหมายของกลุ่ม 115

3. คุณลักษณะของกลุ่ม 115

4. ประเภทของกลุ่ม 117

4.1 กลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ 117

4.2 กลุ่มภายในและกลุ่มภายนอก 117

.indd 8 9/6/2564 13:47:10

4.3 กลุ่มเปิดและกลุ่มปิด 118
4.4 กลุ่มที่เป็นทางการและกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ 119
5. สาเหตุของการเกิดกลุ่ม 121
6. รูปแบบการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกและกลุ่ม 122
7. ขนาดของกลุ่มและความสัมพันธ์ทางสังคม 124
8. กลุ่มในลักษณะอื่น ๆ 126
9. สรุป 127

บทที่ 7 สถาบันสังคม 128
1. บทนำ 128
2. ความหมายของสถาบันสังคม 128
3. ลักษณะของสถาบัน 130
4. องค์ประกอบของสถาบันทางสังคม 132
5. หน้าที่ของสถาบันสังคม 133
6. สถาบันสังคมที่สำคัญ 135
6.1 สถาบันครอบครัว 135
6.2 สถาบันการศึกษา 142
6.3 สถาบันศาสนา 144
6.4. สถาบันการเมืองการปกครอง 149
6.5 สถาบันทางเศรษฐกิจ 152
7. สรุป 155

บทที่ 8 การจัดระเบียบทางสังคม 156
1. บทนำ 156
2. ความหมายของการจัดระเบียบสังคม 157

.indd 9 9/6/2564 13:47:11

3. สาเหตุของการจัดระเบียบสังคม 158
4. ความสำคัญของการจัดระเบียบทางสังคม 159
5. วิธีการจัดระเบียบสังคม 161
5.1 การกำหนดบรรทัดฐานทางสังคม 162
5.1.1 วิถีประชา 162
5.1.2 จารีต 163
5.1.3 กฎหมาย 165
5.2 การกำหนดสถานภาพ 167
5.2.1 ประเภทของสถานภาพ 168
5.3 การกำหนดบทบาท 170
5.4 การควบคุมทางสังคม 171
6. สรุป 171

บทที่ 9 การจัดช่วงชั้นทางสังคม 173
1. บทนำ 173
2. ความหมายของการจัดช่วงชั้นทางสังคม 173
3. ประเภทของการจัดช่วงชั้นทางสังคม 175
3.1 การเป็นทาส 175
3.2 วรรณะ 179
3.3 ฐานันดร 182
3.4 ชนชั้น 182
4. เกณฑ์ที่ใช้ในการจัดชนชั้นทางสังคม 185
4.1 เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม 185
4.2 เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ 187
5. สรุป 188

.indd 10 9/6/2564 13:47:11

บทที่ 10 การควบคุมทางสังคม **189**

1. บทนำ 189
2. ความหมายของการควบคุมทางสังคม 189
3. ยุทธศาสตร์การควบคุมทางสังคม 190
4. รูปแบบการควบคุมทางสังคม 192
    - 4.1 การควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ 193
    - 4.2 การควบคุมทางสังคมแบบเป็นทางการ 194
5. ประเภทของการควบคุมทางสังคม 196
6. จุดมุงหมายของการควบคุมทางสังคม 198
7. กลไกการควบคุมทางสังคม 199
8. สถานการณ์ที่ทำให้เกิดการควบคุมทางสังคม 201
9. สรุป 203

บรรณานุกรม **204**

.indd 11 9/6/2564 13:47:11

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□ □.□□□□ □□□□□□□.indd 12 9/6/2564 13:47:11

บทที่ 1
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา
(Introduction to sociology)

1. บทนำ

การศึกษาสังคมวิทยามีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย เพราะสังคมวิทยาสามารถช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน สังคมวิทยาจึงเป็นวิชาพื้นฐานที่ศึกษาชีวิตทางสังคมของมนุษย์ทุกระดับในการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนในสังคม เนื่องจากมนุษย์ในสังคมทุกระดับได้ปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เล็กจนแก่ชรา หรือตั้งแต่สถาบันขั้นพื้นฐานในสังคม คือ ครอบครัว โรงเรียน มหาวิทยาลัย และหน่วยงาน ความสัมพันธ์เหล่านี้ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบต่อชีวิต โอกาสและทางเลือกของมนุษย์ (Stolley, K. S., 2005: 1) ซึ่งกิจกรรมทุกอย่างที่มนุษย์ได้ทำภายใต้สถาบันจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และความสัมพันธ์กันเหล่านี้ได้สะท้อนถึงการได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกันกันตั้งแต่ระดับกลุ่ม องค์กร และสถาบันที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยสังคมวิทยาได้พยายามทำความเข้าใจว่า กลุ่ม องค์กร และสถาบันในสังคมมีการดำเนินการอย่างไร มีอิทธิพลและได้รับอิทธิพลจากกลุ่ม องค์กร และสถาบันอื่นอย่างไร (Browne, K., 2005: 1) เช่น สถาบันครอบครัว มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัวอย่างไร สถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อสถาบันอื่นในสังคมอย่างไร และสถาบันอื่นมีอิทธิพลต่อสถาบันครอบครัวอย่างไร หรือ พ่อและแม่มีอิทธิพลต่อลูกอย่างไร หรือลูกมีอิทธิพลต่อพ่อและแม่อย่างไร ซึ่งการได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกันของกลุ่มคนในสังคมมีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม สังคมวิทยายังช่วยให้เราเข้าใจอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ของผู้คนและยังพยายามอธิบายสาเหตุและผลลัพธ์บางอย่างของการเปลี่ยนแปลงสิ่ง

ต่าง ๆ (Andersen, M. L. & Taylor, H. F. , 2011: 4) โดยพยายามทำความเข้าใจพื้นที่ส่วนตัวในสังคมและผลกระทบของสังคมต่อปัจเจกบุคคล (Ritzer, G., 2015: 4)

เพราะฉะนั้น การศึกษาสังคมวิทยาจึงเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เข้าใจความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ซึ่งช่วยให้มนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มทางสังคมสามารถเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมในการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ความหมายของสังคมวิทยา

สังคมวิทยา ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Sociology” เป็นคำที่ ออกัสท์ ค้องต์ (August Comte : 1789 – 1853) นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งสังคมวิทยา (Father of sociology) เป็นผู้บัญญัติขึ้น โดยนำเอาคำสองคำมาสมาสกัน คือ คำว่า “Socius” ในภาษาละติน แปลว่า การติดต่อ และการคบหาสมาคม และคำว่า “Logos” ในภาษากรีก แปลว่า ความคิด เหตุผล ศาสตร์ และการศึกษา ดังนั้น เมื่อนำคำว่า Socius กับ Logos มารวมกัน จึงกลายเป็น “Sociology” โดยมีความหมายว่า “ศาสตร์หรือวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ หรือ วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์” อย่างไรก็ตาม ความหมายของสังคมวิทยามีหลากหลายและไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับมุมของของนักสังคมวิทยาแต่ละคน ดังนั้น ในหนังสือเล่มนี้จึงได้ยกตัวอย่างความหมายของสังคมวิทยาของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542: 3-4) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง วิทยาศาสตร์สาขาหนึ่งของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกันของมนุษย์ในสังคมด้วยวิธีการอันเป็นวิทยาศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางสังคมมีหลายรูปแบบซึ่งถ้าหากเกิดเป็นแบบแผนแน่นอน ติดต่อสัมพันธ์กันเป็นเวลานานและสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันและมีเป้าหมายร่วมกันก็จะกลายเป็นองค์การสังคมประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ สังคมมนุษย์ ความสัมพันธ์ทางสังคมนี้เป็นกระบวนการทางสังคมที่มีลักษณะเป็นพลวัต ไม่หยุดนิ่งที่มีความเป็นระเบียบและไร้ระเบียบ

สนธยา พลศรี (2545: 4) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง วิชาหนึ่งของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ที่นำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มคนและปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น วิวัฒนาการทางสังคม ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม โครงสร้างสังคม รูปแบบของสังคมและวัฒนธรรมที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติ เป็นต้น

.indd 2 9/6/2564 13:47:11

สุพัตรา สุภาพ (2546: 5) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ความสัมพันธ์เหล่านั้นไม่ว่าในรูปใด หรือเพื่อวัตถุประสงค์อันใด มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในการดำรงอยู่ต่อไปของสังคม

Macionis, J. J. (2007: 2) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาเชิงระบบของสังคมมนุษย์ ซึ่งหัวใจสำคัญของสังคมวิทยา คือ จุดสำคัญของมุมมอง ที่เรียกว่า การรับรู้ทางสังคมวิทยา (sociological perspective)

Witt, J. (2010: 2) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาเชิงระบบของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลและสังคมและผลลัพธ์ (consequences) ของความแตกต่าง ซึ่งมุ่งเน้นความสัมพันธ์ทางสังคม การมองไปที่อิทธิพลของคนอื่นที่มีผลต่อพฤติกรรมของเรา สถาบันทางสังคมขนาดใหญ่ เช่น รัฐ ศาสนาและเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อเรา และวิธีการที่เราส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล กลุ่มและแม้กระทั่งองค์กรอื่น ในการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวนี้ นักสังคมวิทยาให้น้ำหนักว่า แต่ละคนทำหรือไม่ทำอะไรน้อยกว่า สิ่งที่ประชาชนทำในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือในการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และยังหมายถึงเพื่อประชาชนหรือสังคมในภาพรวม

Browne, K. (2005: 1) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาอย่างเป็นระบบ (ที่ถูกวางแผนและถูกจัดระเบียบไว้) ของกลุ่มมนุษย์และชีวิตทางสังคม (social life) ในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการศึกษาสถาบันทางสังคม สิ่งเหล่านี้มีการเตรียมการทางสังคมที่ถูกจัดเตรียมไว้เป็นระเบียบที่หลากหลายซึ่งพบในทุกสังคม ยกตัวอย่าง คือ ครอบครัวคือสถาบันหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการจัดเตรียมการแต่งงาน โดยพิจารณาอายุว่า เท่าไหร่จึงสามารถแต่งงานได้ แต่งงานกับใคร ซึ่งการแต่งงานต้องมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก มีคนจำนวนมากมีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการแต่งงานและการเลี้ยงดูลูก

Andersen, M. L., & Taylor, H. F. (2011: 4) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม นักสังคมวิทยามีความสนใจที่จะศึกษาผู้คนและบทเรียนพื้นฐาน (fundamental lesson) พฤติกรรมของมนุษย์ทั้งหมดเกิดขึ้นในบริบททางสังคม ซึ่งบริบททางสังคมในที่นี่หมายถึง สถาบันและวัฒนธรรมที่อยู่รอบตัวเราที่ก่อร่างสร้างตัว (shape) ให้ประชนชนคิดหรือทำอะไร

Ritzer, G. (2015: 5) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาอย่างเป็นระบบของวิถีที่ประชาชนได้รับผลกระทบและส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและกระบวนการทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่ม องค์กร วัฒนธรรม สังคมและโลกที่พวกเขาอาศัยอยู่

.indd 3 9/6/2564 13:47:11

Schaefer, R. T. (2013: 5) กล่าวว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของพฤติกรรมทางสังคมและกลุ่มมนุษย์ โดยเน้นศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมว่า ความสัมพันธ์เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนอื่นและสังคมอย่างไร ผลรวมทั้งหมดของความสัมพันธ์เหล่านั้นได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ดังนั้น สรุปว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่ม โดยเน้นศึกษาผลกระทบและการได้รับผลกระทบของกันเละกัน เช่น พ่อและแม่มีอิทธิพลต่อลูกอย่างไร หรือลูกมีอิทธิพลต่อพ่อและแม่อย่างไร สถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อสถาบันการศึกษาอย่างไร หรือสถาบันครอบครัวได้รับอิทธิพลจากสถาบันการศึกษาอย่างไร

3. พัฒนาการของสังคมวิทยา

สังคมวิทยาเป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ ซึ่งสังคมศาสตร์มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานมากกว่ากว่า 2 พันปี หรือก่อนคริสต์ศตวรรษ ซึ่งเกิดขึ้นในยุคสมัยกรีโบราณ ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพคราว ๆ ของพัฒนาการทางสังคมศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ดั้งเดิมที่ศึกษาเกี่ยวชีวิตทางสังคมของมนุษย์ก่อนแยกออกมาเป็นสังคมวิทยา ภายใต้ร่วมเงาสังคมศาสตร์และการปรากฏตัวของสังคมวิทยา โดยแบ่งเป็น 5 ช่วง (ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์, 2550: 4-11) คือ

1. สังคมศาสตร์ในยุคกรีกโบราณ (classical period) หมายถึงในช่วงระหว่าง 600 ปีก่อนคริสต์ศตวรรษถึงคริสต์ศตวรรษที่ 5 (10 B.C. – 5 C.) เท่านั้น ไม่ได้หมายถึงประวัติศาสตร์กรีกโบราณทั้งหมด ซึ่งถ้าหากกล่าวถึงประวัติศาสตร์กรีกโบราณทั้งหมดคงต้องย้อนกลับไปถึงก่อนคริสต์ศตวรรษหลายพันปี ในยุคนี้ (10 B.C. – 5 C.) ในช่วงก่อนและถึงคริสต์ศตวรรษที่ 5 ชาวกรีกเริ่มสนใจศึกษาสังคมอย่างแท้จริง โดยเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการสังเกต การตั้งคำถามและการหาคำตอบในรูปแบบต่าง ๆ บนพื้นฐานของปรากฏการณ์ทางสังคม ผ่านการโต้แย้งและอภิปรายร่วมกับสมาชิกในสังคม ในยุคนี้ชาวกรีกสามารถแสวงหาความรู้ที่อยู่นอกเหนือจากอิทธิพลของศาสนา (ศาสนายิว) ได้ ทำให้ชาวกรีกได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้วางรากฐานการศึกษาสังคมมนุษย์อย่างเป็นระบบและมีรูปแบบอย่างชัดเจน จนได้ชื่อว่าเป็นแนวทางการศึกษาแบบ “มนุษย์นิยม” (humanism) ซึ่งเป็นมุมมองหรือระบบความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์มากกว่าพระผู้เป็นเจ้าหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมนุษย์นิยมมีจุดยืนทางปรัชญาและจริยธรรมที่เน้นคุณค่าและอำนาจหน้าที่ของมนุษย์ทั้งในระดับบุคคลและส่วนรวม เป็นระบบคิดเชิง

.indd 4 9/6/2564 13:47:12

วิพากษ์และมีหลักฐานเชิงประจักษ์ (เหตุผลนิยมและการประจักษ์นิยม) มากกว่าความเชื่อปรัมปราหรือเรื่องโชคลาง (Ely, 2014 ใน Ajayi, V. O., 2018: n.p.) ในยุคนี้ มีนักปราชญ์ชาวกรีกจำนวนมากที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้วางรากฐานการศึกษาสังคมมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น เฮโรโดตัส (Herodotus: 490 – 409 B.C.) โสเครติส (Socrates: 470 – 399) เพลโต้ (Plato: 427 – 347 B.C.) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของโสเครติส และอริสโตเติล (Aristotle: 384 – 322 B.C.) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของเพลโต้

2. สังคมศาสตร์ในยุคกลางหรือยุคมืด (middle age or dark age) ในยุคนี้จัดว่าเป็นช่วงความเสื่อมโทรมทางสังคมและวัฒนธรรมของยุโรปภายหลังจากการล่มสลายของอารยธรรมโรมัน (decline of the Roman Empire) จนถึงในสมัยที่มีการฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ (www.wikipedia. ยุคมืด, online) ซึ่งอยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 5 – 15 ในยุคนี้ ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลต่อสังคมสูงสุด กล่าวได้ว่าศาสนจักรสามารถกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ได้อย่างมาก โดยพยายามอธิบายความทุกข์ยากของมนุษย์ในสังคมว่า เป็นมรดกตกทอดมาจากบาปของอดัมกับอิฟ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ที่ขโมยกินแอปเปิ้ลในสวนต้องห้ามของพระผู้เป็นเจ้า ทำให้พระผู้เป็นเจ้าสาปแช่งและบาปนั้นกลายเป็นบาปติดตัวมนุษย์มาจนถึงปัจจุบัน ในยุคนี้ ศาสนาจักรจึงเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้าที่พยายามจะทำให้มนุษย์พ้นจากบาป โดยการสอนมนุษย์ให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนจากพระคัมภีร์ไบเบิล ซึ่งเป็นคำสอนของพระผู้เป็นเจ้า หากใครไม่เชื่อฟังต้องถูกลงโทษในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่การประณามจนถึงประหารชีวิต ดังนั้น การศึกษาในยุคนี้ส่วนมากจึงเป็นการศึกษาจากคัมภีร์ไบเบิลเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะการน้อมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามเท่านั้น ทำให้มนุษย์ขาดจินตนาการ และไม่กล้าตั้งคำถาม ซึ่งเป็นพื้นฐานการศึกษาสังคมเหมือนในยุคกรีกโบราณ นอกจากนี้ ปัญหาที่สำคัญหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาสังคมในยุคนี้ คือ สงคราม โดยเฉพาะสงครามครูเสด (Crusade War) ซึ่งเป็นสงครามศักดิ์สิทธิ์ระหว่างศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม ซึ่งมีระยะเวลาเกือบ 300 ปี คือ ระหว่างปี ค.ศ. 1096 – 1270 ทำให้สังคมยุโรปในยุคนั้นอยู่ในภาวะหวาดกลัวและไม่สงบ ประชาชนไม่มีจิตใจที่จะศึกษาอย่างเต็มที่ ส่งผลให้การศึกษาสังคมในยุคนี้ซบเซาและไม่แพร่หลาย

3. สังคมศาสตร์ในยุคฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ (renaissance, C15 – C17) คำว่า renaissance (เรอแนซ็องส์) หมายถึง การเกิดใหม่ หรือคืนชีพ (www.wikipedia. สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา, online) โดยมีนัยยะ คือ การที่มนุษย์สามารถหลุดพ้นจากการครอบงำของอิทธิพลทางศาสนาและสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ยังหมายถึงการหันกลับไปศึกษาศิลปวัฒนธรรมของโรมันและกรีกโบราณ ยุคนี้อยู่ในช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 15 – 17 ภายหลังจากสงครามครูเสดสิ้นสุดลงและอำนาจของฝ่าย

.indd 5 9/6/2564 13:47:12